

FI lausuntopyyntö VV

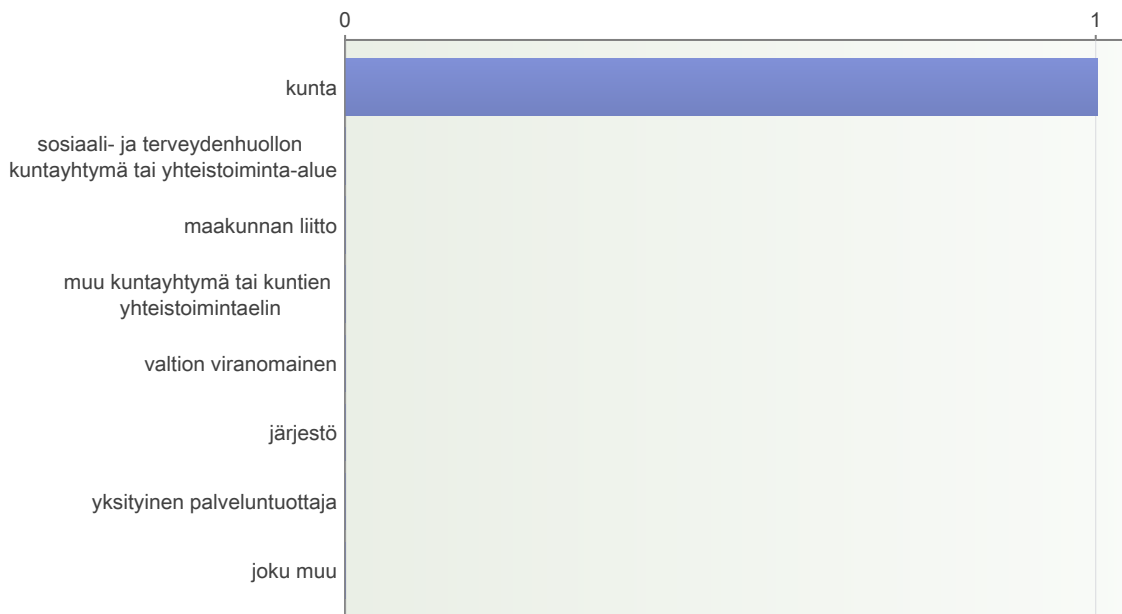
1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot	Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimitilimessä	Toimielimen nimi
Rautavaaran kunta	Unto Murto	unto.murto@rautavaara.fi, 040 860 8100	27.3.2017	Kunnanhallitus

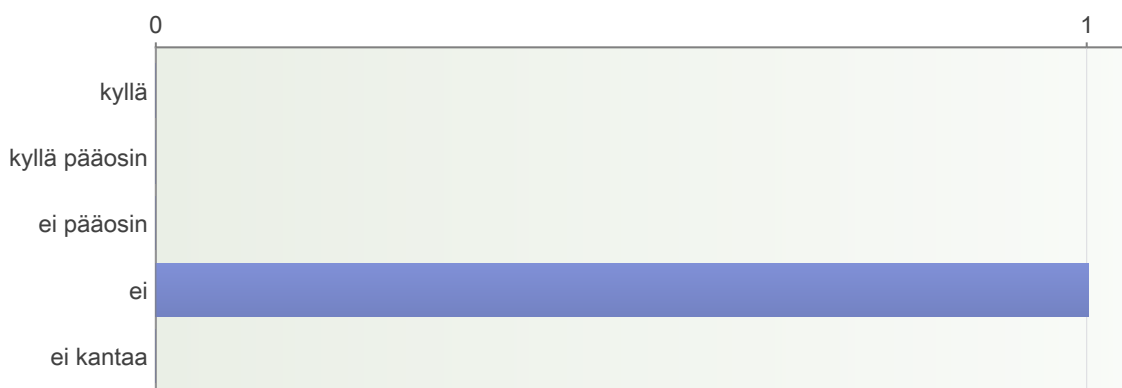
2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

Vastaajien määrä: 1

4. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Rautavaaran kunta toteaa yleisesti, että ehdotettu tapa toteuttaa perustason ja eräiden erityistason palveluiden valinnanvapaus yhtiöittämisvelvollisuuden ja markkinamekanismien kautta on jo lähtökohtaisesti ristiriidassa sote- ja maakuntauudistukselle alun perin asetettujen tavoitteiden kanssa, jotka koskevat yhdenvertaisuutta, palveluiden integraatiota ja kustannusten hillintää.

Ei voida, päinvastoin uudistus synnyttää kahden kerroksen väkeä.

Terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen esitetyllä mallilla ei tule onnistumaan. Julkiset palvelut tullaan pakkoyhtiöittämään ja julkisten palvelujen asettamista kilpailuun yksityisten palvelujen kanssa, malli ei edistä palvelujen yhdenvertaista saatavuutta varsinkaan harvaan asutulla maaseudulla.

Käytännössä yksityinen sotekeskus voi lähettää asiakkaan erikoissairaanhoidon, jolloin maakunta maksaa kulut. Yritys saattaa ottaa tämän kilpailuvaltikseen ja houkuttaa asiakkaita sillä perusteella, että heiltä jatkohoidon pääse muita paremmin.

Valinnanvapauslakiluonnoksen keskeneräisyys vaikeuttaa maakunta- ja sote-uudistuksen muodostaman kokonaisuuden arviointia sekä tämän että muidenkin kysymysten osalta. Lakiluonnoksen tekstien ristiriitaisuudet esimerkiksi siirtymäsäännösten osalta ovat omiaan edelleen vaikeuttamaan kokonaisuuden hahmottamista. Kun kyseessä on poikkeuksellisen huomattava ja laajakantoinen uudistus, ei voida pitää asianmukaisena, että lausuntoa pyydetään keskeneräisestä kokonaisuudesta.

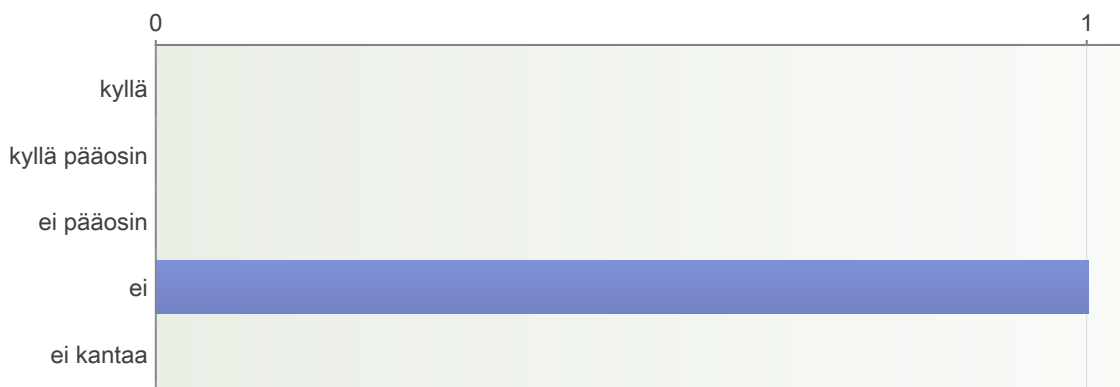
Väestön epätasa-arvoisuuteen liittyy kaksi ulottuvuutta: tuloihin liittyvä epätasa-arvo sekä maantieteelliseen palvelujen saatavuuteen liittyvä epätasa-arvo. Yksi tasa-arvoon liittyvä elementti on myös eri palvelumuotojen välinen resursointi. Valinnanvapauden laajentamisen tarkoituksena on vahvistaa erityisesti perustason palveluja ja turvata ihmisten nykyistä nopeampi hoitoon pääsy ja palvelujen saanti.

Perustasoja olisi kuitenkin mahdollista vahvistaa myös muutoin kuin valinnanvapausjärjestelmän avulla. Kunta pitää lain vaikutusarviointien perusteella vartenotettavana uhkana skenaariota, jossa valinnan-vapaus ei käytännössä toteudu kuntamme kaltaisella harvaan asutun maaseudun paikkakunnalla vaan terveyspalveluita tarjoavien yritysten markkina kehittyä kuten kaupan markkina, jossa syntyy paikallisia monopoleja tai oligopoleja, ja kuntalaisilla ei ole todellisuudessa valinnanvaraa paikkakunnallaan, tai korkeintaan mahdollisuus valita kahden sote-keskuksen välillä. Palveluntuottajille asetettavista ehdoista ja tuottajarahoituksesta riippuu, syntyykö palvelutarjontaa myös harvaan asutuille seuduille.

On oletettavaa, että suoran valinnan palvelut sekä asiakassetelipalvelut keskittyvät kaupunkiseuduille. Tuloihin liittyvää epätasa-arvoisuutta ehdotettava malli ei vähennä. Lakiesityksen omien vaikutusarviointien perusteella on todennäköistä, että monimutkaisesta valinnanvapausjärjestelmästä hyötyvät koulutetut, hyvätuloiset ihmiset, jotka osaavat sitä käyttää. Lakiluonnos ei koske yliopisto-opiskelijoiden eikä työterveyshuoltoa, joiden osalta uudistus ei tuo muutoksia nykytilaan. On arvioitavissa, että moniongelmaiset ja oikeuksistaan vähemmän tietoiset kansalaiset hyötyvät valinnanvapaudesta vähemmän. Palvelujen kokonaisuus muodostuu ehdotetussa mallissa huomattavan monimutkaiseksi, mikä voi viivästyttää hoitoon hakeutumista ja asettaa hauraimmassa asemassa olevat kuntalaiset eriarvoiseen asemaan.

5. 2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

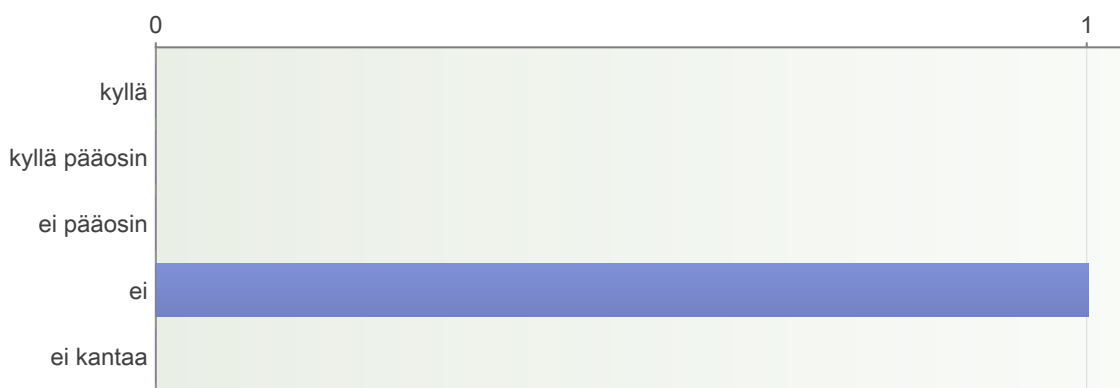
6. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapaus on lähtökohtaisesti hyvä asia, mutta huoli on suuri sen osalta, onko kaikilla valmiudet valita, vai jääkö valitsemisoikeus tosiasiallisesti niille, joille yksityiset yhtiöt kohdistavat mainontaa ja jotka asuvat niin suuressa väestötiheudessa, että siellä todellisuudessa on vaihtoehtoja tarjolla. Sekä julkisen palveluntuotannon että kuntalaisten näkökulmasta vuodeksi valinnan lukitseminen on epätarkoituksenmukainen, sillä asiakkaan pitäisi voida muuttaa mieltänsä. Nyt luotava malli johtanee siihen, että julkinen puoli menettää pakosti merkittävän osan markkinaosuudestaan heti alussa, eikä sillä ole mahdollisuutta hankkia asiakkaita takaisin. Käytännössä malli jatkaa markkinat kerran, jonka jälkeen kilpailu on vähäistä. Esitetty malli on vaikeaselkoinen ja monimutkainen. Valinnanvapaus koskee ainoastaan osaa alueita ja osaa sote-palveluita.

7. 3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

Vastaajien määrä: 1

8. Vapaamuotoiset huomiot.

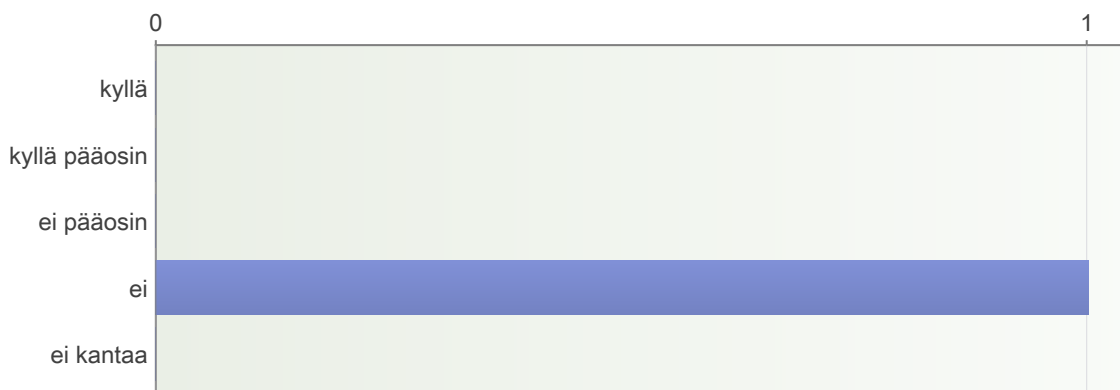
Vastaajien määrä: 1

- Kritiikki on kohdistettava erityisesti vuoden määräaikaiseen valintaan, koska se johtaa valinnanvapauden kaventumiseen uudistuksen tavoitteiden vastaisesti.

Esityksen mukainen uudistus lisäisi taajaan asutussa osassa Suomea osalle asukkaita mahdollisuuksia hakeutua palveluihin. Maaseutumaisilla paikkakunnilla valinnanvapaus toteutuu huonosti jos lainkaan sikäli kuin palvelu halutaan omalta paikkakunnalta. Järjestelmä on erittäin monimutkainen, ja omaan tilanteeseen sopivaan palveluun hakeutuminen edellyttää asiakkaan kykyä arvioida omaa tilannetta, palveluntarvetta, verrata sitä tarjolla oleviin palveluvaihtoehtoihin ja hakeutua palveluun. Käytännössä maantieteellisesti suuressa osassa Suomea todellista valinnanvapautta ei ole käytettävissä kuin hyvin pienellä osalla asiakkaita ja eniten palveluja käyttävä asiakasryhmä voi tosiasiallisesti kokea uudistuksen jälkeen tilanteen nykyistä huonommaksi.

9. 4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitettuja palveluita?

Vastaajien määrä: 1

10. Vapaamuotoiset huomiot.

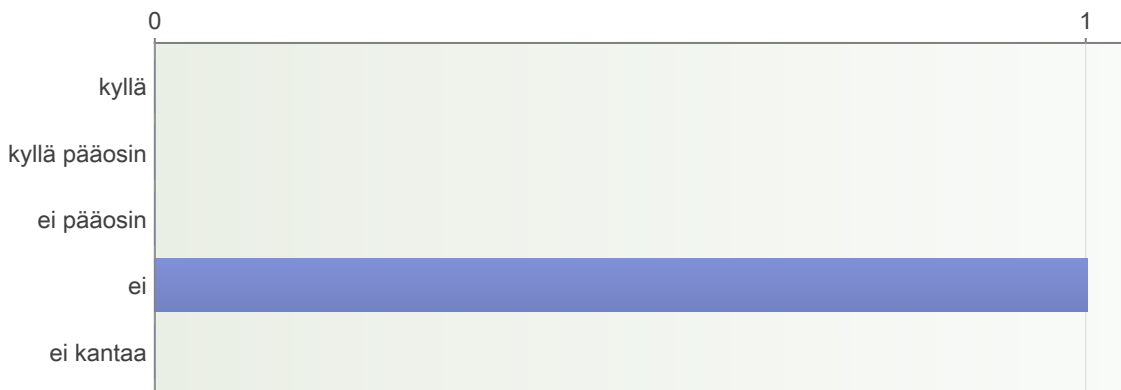
Vastaajien määrä: 1

- Palvelujen yhteen sovittaminen eli integraatio on käytännössä mahdotonta, jos valinnanvapaus toteutetaan esitetyllä tavalla. Myös lakiluonnoksen vaikutusarviossa tämä ongelma nostetaan vahvasti esille.

Palvelujen jakaminen yhtiötettyjen sote-keskusten ja vaativan hoidon maakunnan liikelaitoksen välille käytännössä katkaisee integraation mahdollisuuden. Katkeamatonta hoitoketjua ei pääse syntymään ja yhtiötetyllä sote-keskuksella on suuri taloudellinen motivaatio siirtää haastavimmat asiakkaat eteenpäin maakunnan erikoissairaanhoidon hoidettavaksi.

11. 5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

Vastaajien määrä: 1

12. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapauden toteuttaminen esitetyssä muodossa tulee todennäköisesti kasvattamaan kustannuksia verrattuna nykymalliin. Koska mallissa sote-integraatio ei toteudu, jakautuu asiakkaan hoito rahoituksellisesti vähintään kahteen eri siiloon, jossa sote-keskuksella ja maakunnan liikelaitoksella ei ole koko-naisvastuuta asiakkaan hoitamisesta kustannustehokkaasti.

Käytännön kokemukset ovat osoittaneet, että peruspalvelujen ja erikoissairaanhoidon yhteistyön kehittämisellä alueellisten hoito-ohjelmien, katkeamattomien palveluketjujen, konsultaatioiden ja laatuohjelmien avulla on ollut mahdollista saavuttaa merkittäviä taloudellisia säästöjä, puhumattakaan asiakkaan kokemasta hyödyistä palvelun tehostuessa ja toteutuessa oikea-aikaisesti. Esitetyllä mallilla osasta nykyjärjestelmän hyviä käytäntöjä jouduttaisiin luopumaan, mikä osaltaan nostaisi jatkossa kustannuksia.

On vaikea nähdä, mitä hyötyjä koko maata koskeva valinnanvapaus voisi tullessaan tuoda, mallin ongelmista on olemassa myös kansainvälistä kokemusperäistä tietoa. Kustannusten kasvua hillitseviä innovaatioita on ollut mahdollista ottaa käyttöön ilman laaja-alaista valinnanvapauslainsäädäntöä.

Merkittävämmät kustannussäästöt syntyvät palveluohjauksen, ICT-järjestelmien integroimisen, palvelujen oikea-aikaisuuden ja palvelujen priorisoinnin myötä. Nämäkään eivät edellytä valinnanvapauslainsäädäntöä.

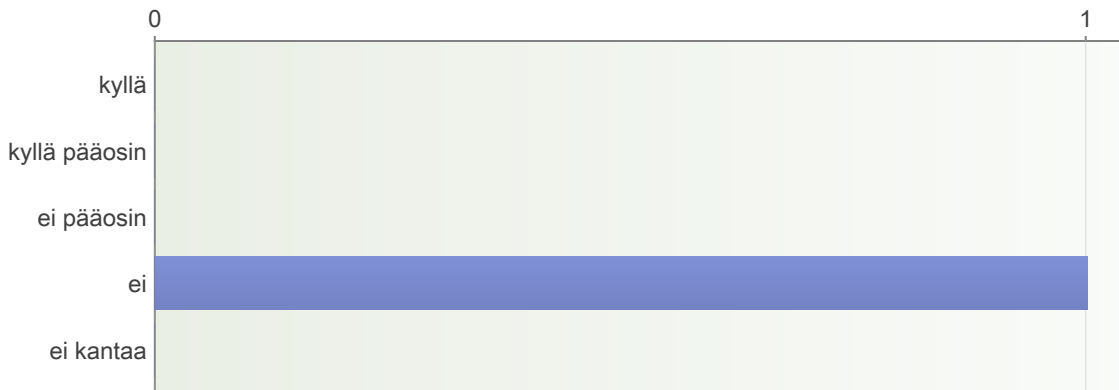
Esitetyllä tavalla toteutettu valinnanvapaus johtaisi palvelumarkkinoilla huomattavaan valvontakustannusten nousuun sekä merkittäviin transaktiokustannuksiin. Niitä ovat markkinointiin ja mainontaan, sopimukseen ja sopimusjuridiikkaan, laadun määrittelyyn ja valvontaan, tavoitteiden saavuttamisen seurantaan ja erimielisyyksien ratkointaan liittyvät kustannukset. Kansainväliset kokemukset osoittavat, että ne voivat olla hyvin tuntuvia. Esimerkiksi kilpailutetun terveydenhuollon mallimaassa Yhdysvalloissa ne ovat 30 % kokonaiskustannuksista.

Sote- ja maakuntauudistuksen toteuttamisen yhteydessä on perusteltua kokeilla asiakkaan nykyistä laajempaa valinnanvapautta erityisesti taajaan asutuilla alueilla, joissa oletettavasti on tarjolla runsaasti sote-palvelujen vaihtoehtoja. Koska kyseessä on kuitenkin kuntahistorian mittavin rakenneuudistus, ei uudistukseen tule sotkea

mukaan näin monimutkaista, epäselvää ja runsaasti riskejä sisältävää valinnanvapausmallia. Varsinkin, kun esitetty malli on kaikilta osin, ei vain kustannusvaikutuksiltaan, ristiriidassa uudistuksen kanssa.

13. 6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Vastaajien määrä: 1

14. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Pienen kunnan on hankalaa saada omaa edustusta ja siten näkemystä kuuluviin maakuntavaltuustossa, jonka päätösvalta on lisäksi mallissa kapea. Laissa olevat säännökset palvelujen järjestämistavoista kaventavat merkittävästi maakunnan mahdollisuuksia käyttää itsehallinnollista päätösvaltaa eivätkä anna järjestäjälle tarvittavaa liikkumavaraa palvelujen toteuttamiseen. Lakiluonnokseen sisältyvät 14 asetuksenantovaltuutta mahdollistavat maakunnan itsehallinnon kaventamisen entisestään.

Valinnanvapauden lisääminen on Rautavaaran kunnan näkemyksen mukaan periaatteessa kannatettava tavoite, mutta esitetty malli ei tue optimaalisella tavalla valinnanvapauden toteutumista muualla kuin keskuskaupungeissa. Lakiluonnoksessa esitetty malli kaipaa yksinkertaistamista ja selkeytystä.

Valinnanvapaus tulisi saattaa käytäntöön asteittain ja kokeilujen kautta. Nykyisestä palvelusetelijärjestelmästä luopuminen ei ole perusteltua. Sen käytön laajentamisella ja käynnissä olevia kokeilujen tuloksia hyödyntäen voitaisiin valinnanvapautta lisätä hallitummin.

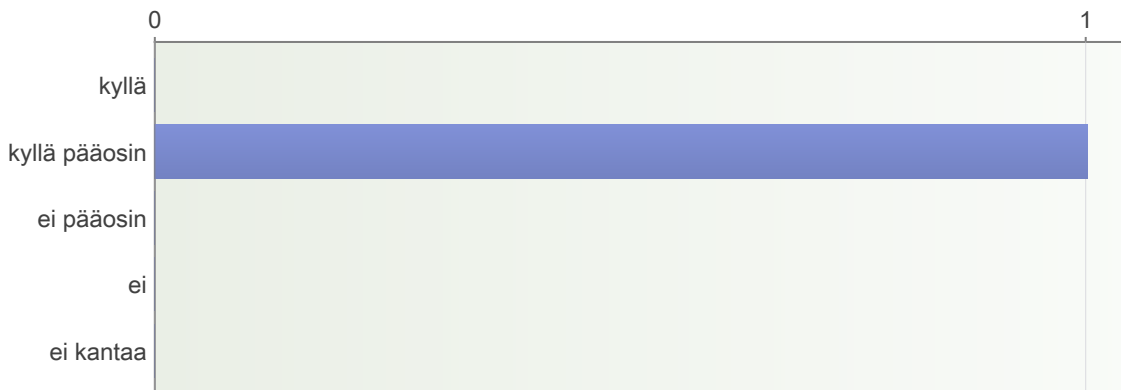
Maakunnilla tulisi olla lakiluonnoksessa esitettävää laajemmat mahdollisuudet päättää keinoista, joita ne käyttävät esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Kansanvaltaisuutta voitaisiin vahvistaa:

- o poistamalla tai keventämällä velvollisuutta ottaa käyttöön esitettyjä valinnanvapauden järjestämistapoja esitetyssä aikataulussa. Tämä mahdollistaisi maakunnan omiin päätöksiin ja paikallisiin olosuhteisiin perustuvan valinnanvapauden hallitun lisäämisen.
- o poistamalla /keventämällä asiakassetelin 15 %:n minimivaatimusta.
- o poistamalla/ keventämällä asetuksenantovaltuuksia
- o luomalla jokaiselle kunnalle mahdollisuus saada oma edustaja maakuntavaltuustoon esimerkiksi vaaliipiirimallilla tai ottamalla käyttöön listavaali

15. 7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

Vastaajien määrä: 1

16. Vapaamuotoiset huomiot.

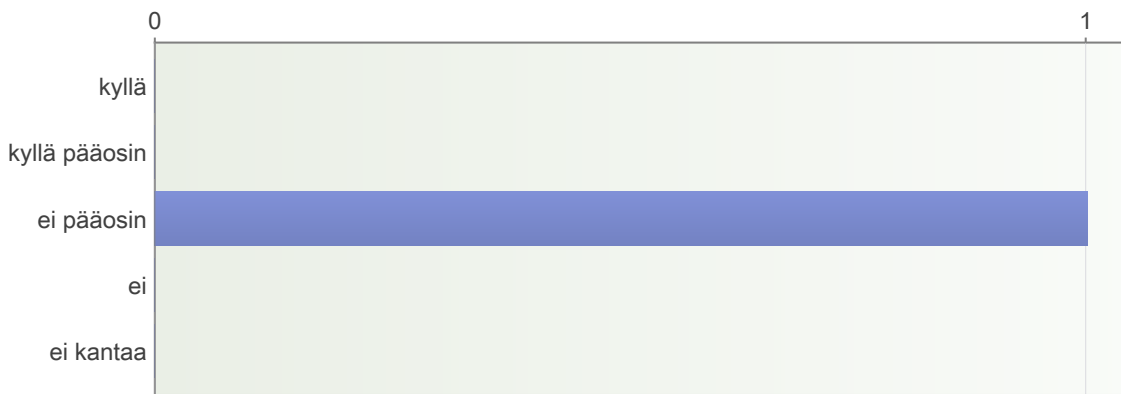
Vastaajien määrä: 1

- Hyvinvoinnin ja kuntalaisen oman vastuunoton korostaminen tärkeää. Digitalisaation/Teknologian hyödyntäminen innovatiivisesti voi tuoda valinnanvapauden piiriin syrjäisiäkin seutuja, joten potentiaalia voi olla. Tosin tämä ei suoranaisesti liity valinnanvapauteen.

Valinnanvapausuudistus järkevällä tavalla toteutettuna voi luoda mahdollisuuksia uudistaa toimintatapoja ja ottaa käyttöön uusia palveluinnovaatioita. Tavoitteen saavuttaminen riippuu siitä, millainen tuottajille maksettava korvausmalli on ja millä tavalla se kannustaa innovaatioihin. Nyt esitetystä mallista järkevän korvausmallin toteuttaminen voi olla käytännössä mahdotonta ja sen vuoksi tällä mallilla ei tulisi edetä. Tarpeetonta ja yksityiskohtaista sääntelyä purkamalla voitaisiin edistää palveluinnovaatioita myös ilman valinnanvapauslainsäädännön mukanaan tuomaa ennakoimattomuutta.

17. 8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveyspalveluista. 8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiötettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

18. Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Vastaajien määrä: 1

- Palvelujen erottaminen lyhytaikaisiin ja tilapäisiin sekä toisaalta pidempiaikaisiin on epätarkoituksenmukaista ja voi johtaa päällekkäisiin palvelurakenteisiin ja hidastaa oikeanlaista avun saamista.

Laajennettuun perustasaan esitetään kuuluviksi asiakkaan tilapäisesti ja lyhytaikaisesti tarvitsemat sosiaalihuoltolain 14 § 1 momentin mukaiset palvelut. Sosiaalipalveluja tarvitsevan asiakkaan kohdalla on kuitenkin vaikea arvioida, milloin sote-keskukseen hakeutuva asiakas on lyhytaikaisen ja tilapäisen avun tarpeessa ja milloin palvelun tarve on pitkäaikaista.

Sote-keskuksille annettaisiin oikeus tehdä näiden palvelujen osalta hallintopäätökset. Epäselvää on, olisiko sote-keskuksen annettava lyhytaikaisia palveluja asiakkaalle myös maakunnan liikelaitoksen tekemän palveluntarpeen arvioinnin perusteella. Palvelujen erottaminen ko. tavalla lyhytaikaisiin ja tilapäisiin ja toisaalta pidempiaikaisiin on epätarkoituksenmukaista ja voi johtaa päällekkäisiin palvelurakenteisiin ja hidastaa oikeanlaista avun saamista.

Säännös jättää maakunnalle mahdollisuuden määritellä suoran valinnan palvelujen sisältöä tarkemmin omissa sopimuksissaan palveluntuottajien kanssa, ellei pykälään liittyvää asetuksenantovaltuutta käytetä. Alueellisiin markkina- ja muihin olosuhteisiin liittyvä maakuntien itsehallinnon mahdollistaminen suoran valinnan piiriin kuuluvien palvelujen määrittelemisessä on tarkoituksenmukaista. Jos asiasta säädetään asetuksella, maakunnan rooli suoran valinnan palvelujen osalta kaventuu lähes pelkästään rahoittajan rooliksi.

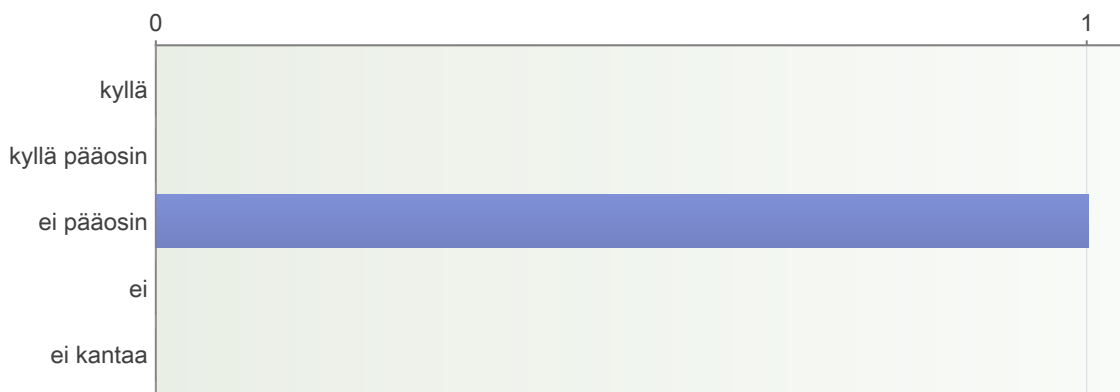

19. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

20. 8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämistä vastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

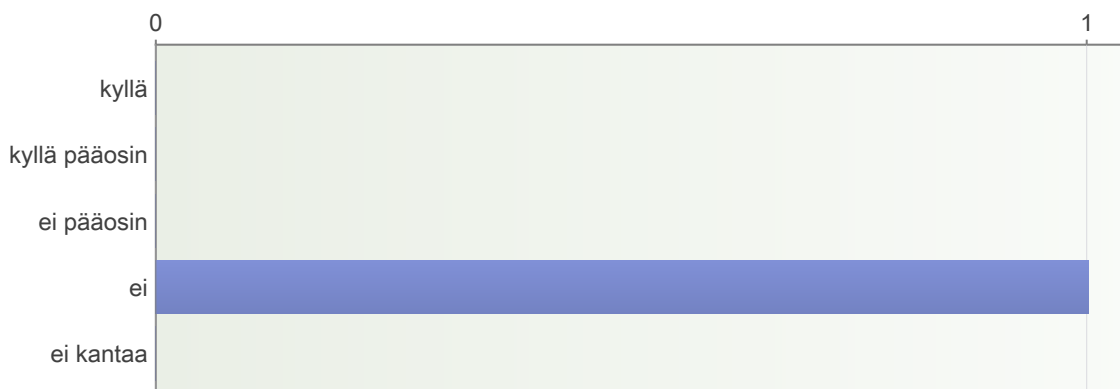
21. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Järjestäjällä ei ole omaa palvelutuotantoa, ei näin ollen sopimussuhdetta maksusetelituottajiin, miten tässä tietoja palveluintegraatio toteutuvat? Maksusetelit myöntää suoran valinnanvapauden piiriin kuuluva palveluntuottaja. Ohjausmahdollisuuksia todennäköisesti pystyy jossain määrin käyttämään, mutta mitenkään "ketterästi" ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet eivät välttämättä toimi. Asiakassetelijärjestelmässä tilanne on hieman toinen.

22. 8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

Vastaajien määrä: 1

23. Vapaamuotoiset huomiot.

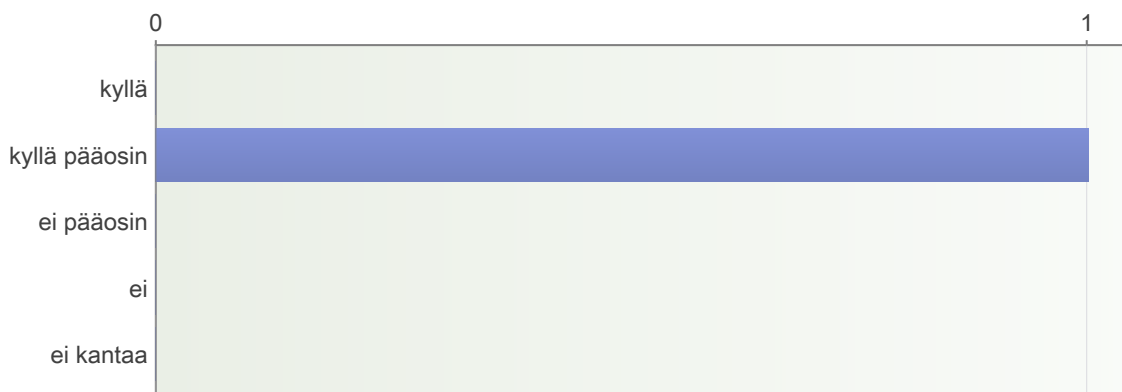
Vastaajien määrä: 1

- Velvollisuus maksuseteleiden antamiseen saattaa vaikuttaa tuottajien halukkuuteen perustaa sotekeskuksia. Maksuseteli lisää suoran valinnan palvelun tuottajan riskiä ja sitä kautta korottaa hintaa, jolla palveluja ollaan valmiita tuottamaan.

Lakiesityksen mukaan sote-keskuksella säilyy kokonaisvastuu asiakkaan palvelukokonaisuudesta, palvelun laadusta ja vaikuttavuudesta sekä maksusetelipalvelun tuottajan tekemistä virheistä silloinkin, kun asiakas käyttää maksuseteliä. Sote-keskuksella ei kuitenkaan ole juuri mahdollisuutta puuttua asiaan, jos se esimerkiksi havaitsee maksusetelipalvelun laadussa ongelmia. Kokonaisvastuun hajautuminen liikelaitoksen, maakunnan, suoran valinnan palvelun ja maksusetelipalvelun tuottajan välillä voi aiheuttaa viivästyksiä ja heikentää palvelujen integraatiota.

24. 8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

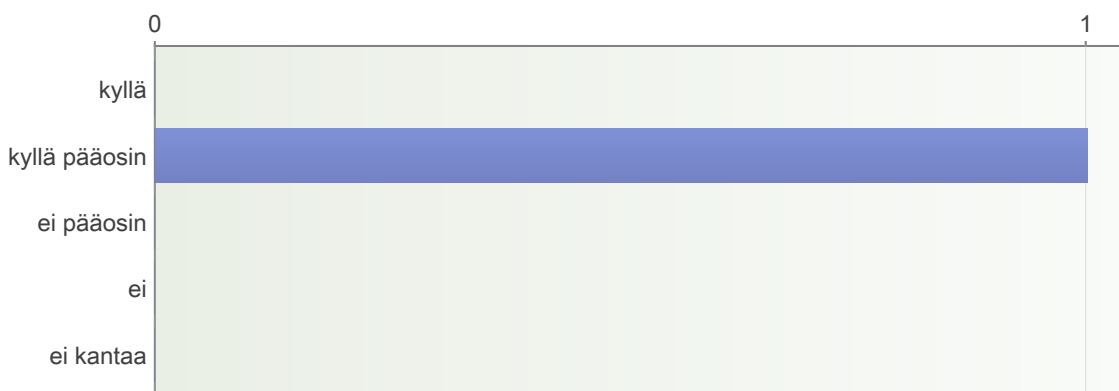
25. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakkaalla on mahdollisuus vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen maksusetelijärjestelmässä, jos hänellä on riittävästi tietoa sairaudestaan tai muusta palvelun tarpeestaan, kykyä arvioida eri vaihtoehtoja maksusetelin käyttämisessä, riittävästi puolueetonta tietoa tarjolla olevista palveluista ja niiden laadusta sekä kyky tehdä tietoon perustuvia valintoja. Eniten palveluja tarvitsevien kyky vaikuttaa on suurella osalla kohderyhmää todennäköisesti pienempi, jolloin tältäkin osin maksusetelijärjestelmä ei toimisi järkevällä tavalla.

26. 9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

Vastaajien määrä: 1

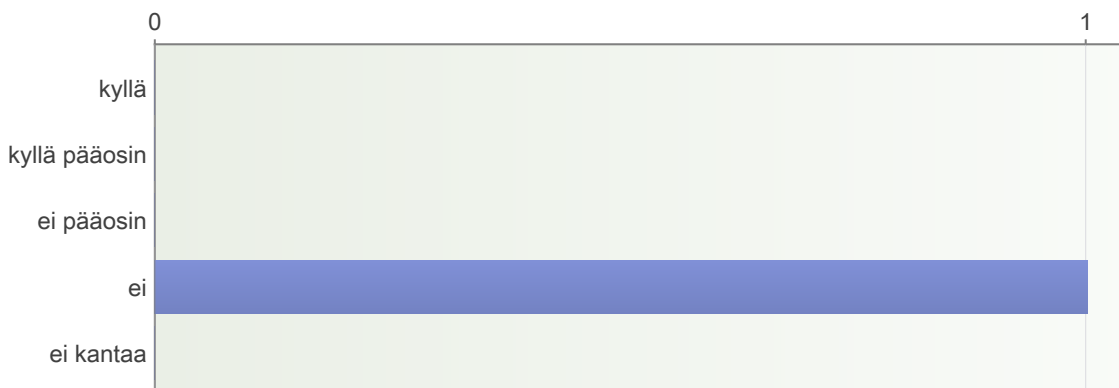
27. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakkaalla on riittävä valinnan mahdollisuus, mutta se ei kaikin osin ole tarkoituksenmukaista. Valintaoikeutta voi olla tarpeen rajata jossain tilanteissa, esimerkiksi silloin, kun lastensuojelun tai päihde- ja mielenterveyspalvelujen saaminen viivästyy asiakkaan itsensä tai hänen läheistensä tekemien valintojen seurauksena. Lompakon paksuus määrittelee palvelun tuottajan valinnan.

28. 10. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. 10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

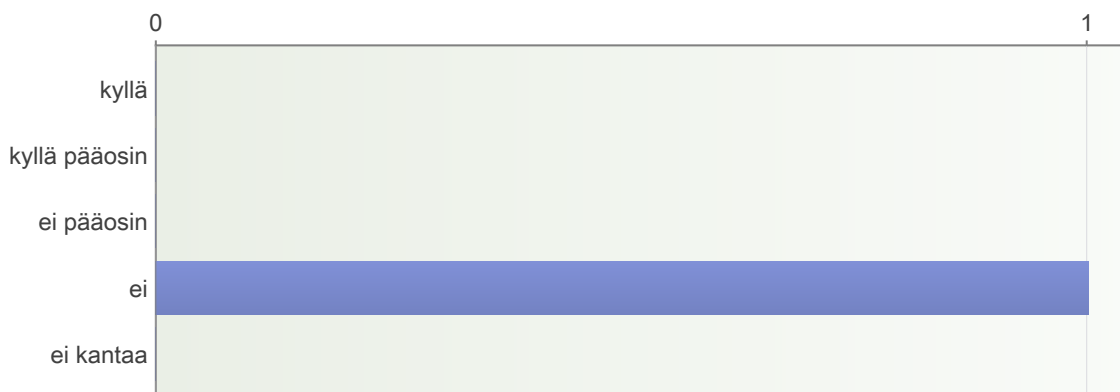
29. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakasseteli lisääsi asiakkaiden valinnanvapautta oleellisesti. Asiakkaan oikeuksien näkökulmasta jää kuitenkin epäselväksi, miten asiakassetelillä hankittavat palvelut määritellään eli kuinka varmistetaan se, että asiakas tietää, millaista palvelua hän on oikeutettu saamaan. Palvelusetelijärjestelmässä kunta määrittää palvelun sisällön ja asettaa palveluntuottajan hyväksymiskriteerit. Maakunnalla pitäisi olla mahdollisuus asettaa hyväksymiskriteerit asiakassetelipalvelun tuottajalle.

30. 10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

31. Vapaamuotoiset huomiot.

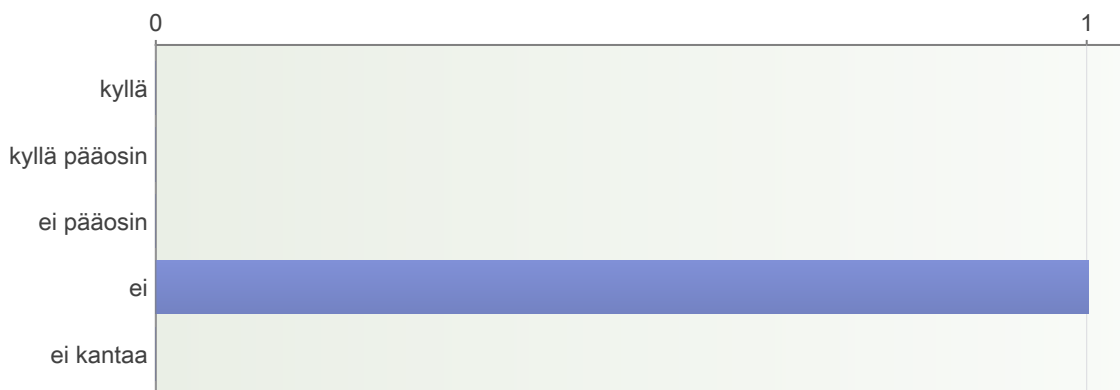
Vastaajien määrä: 1

- Asiakassetelituottajien ohjaaminen on vaikeaa. Lakiluonnoksessa jää kaiken kaikkiaan epäselväksi maakunnan liikelaitoksen, maakunnan, sote-keskusten sekä erilaisin ostopalvelusopimuksin ja setelijärjestelyin toimivien palveluntuottajien tosiasialliset hankinta- ja alihankintasuhteet ja maakunnan tosiasialliset ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet.

Asiakassetelijärjestelmä johtaa sairaalatoimintojen ja joidenkin muidenkin erityistason palvelujen yhtiöittämiseen. Tämä on ongelmallista koko uudistuksen tavoitteiden kannalta. Säästötavoitteen kannalta ongelmia aiheutuu siitä, että perustettavien yhtiöiden oikeus käyttää maakunnan liikelaitoksen tukipalveluja, esimerkiksi kuvantamis- ja laboratoriopalveluja, on hankintalakiin tehdyt muutokset huomioiden ongelmallista.

32. 10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

Vastaajien määrä: 1

33. Vapaamuotoiset huomiot.

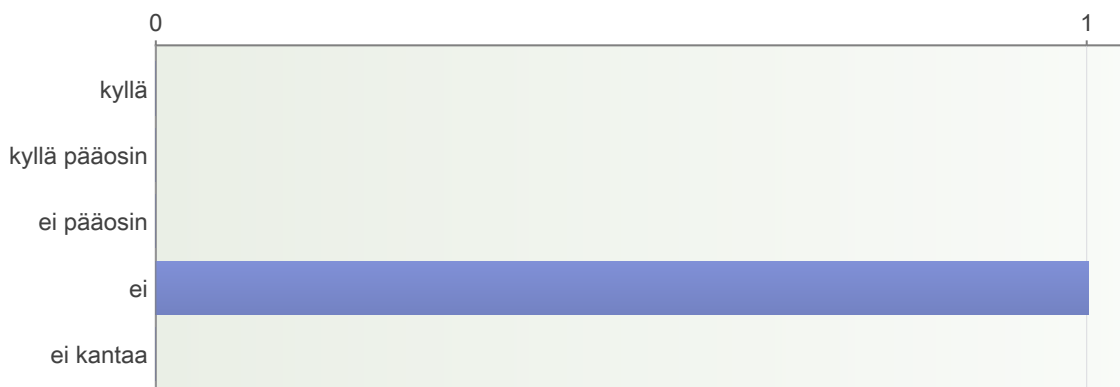
Vastaajien määrä: 1

- Maakuntien päätöksentekoa esitetään voimakkaasti rajoitettavaksi. Lakiluonnoksen 21 §:ssä säädettäisiin maakunnalle velvoite käyttää asiakasseteliä riittävässä määrin sen varmistamiseksi, että muissa kuin suoran valinnan palveluissa toteutuu asiakkaan valinnanvapaus. Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että vähimmäistasona on, että viisitoista prosenttia (15 %) näiden palveluiden kokonaiskuluista olisi asiakassetelin piirissä. Kiinteä vähimmäistason määrittely on perusteetonta maakuntien itsehallinnollisen aseman ja niissä vallitsevien erilaisten olosuhteiden vuoksi.

Asiakasseteli tulee kohdistumaan pääosin erikoissairaanhoidon palveluihin, jotka ovat jo tällä hetkellä valinnanvapauden piirissä julkisen terveydenhuollon osalta koko maan alueella. Asiakassetelin myötä julkista erikoissairaanhoidoa joudutaan merkittävästi yhtiöittämään.

34. 11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

35. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

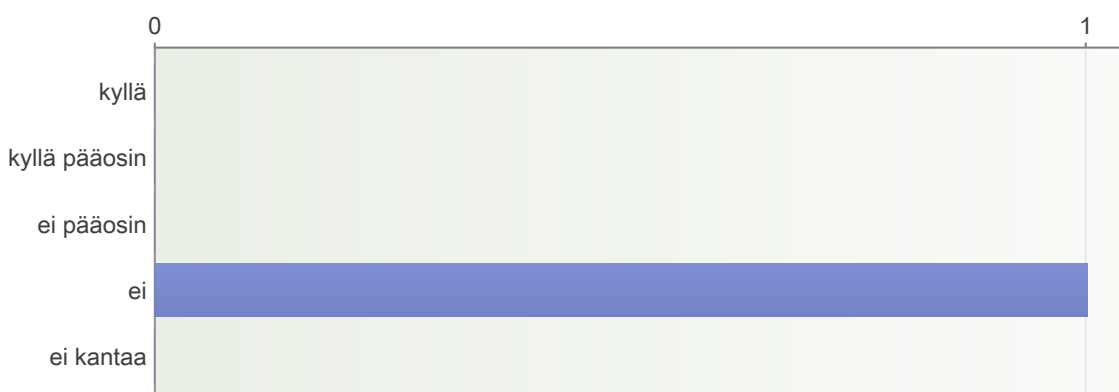
- Henkilökohtainen budjetti antaa asiakkaalle hyvin laajat mahdollisuudet tarvitsemiensa palvelujen toteuttamiseen. Sen soveltamisala ja velvoittavuus on laaja ja sen käyttöön on esityksen mukaan tarkoitus siirtyä välittömästi lain tullessa voimaan vuonna 2019. Tämä loisi suuren riskin asiakkaiden palvelujen jatkuvuudelle ja toisaalta kustannusten hallitsemattomalle kasvulle ja edellyttäisi runsaasti henkilöresurssia palvelutarpeen arviointiin yhtä aikaisesti vuoden 2018-2019 vaihteessa. Suomessa ei ole kokemusta henkilökohtaisen budjetin laajasta käytöstä ja kansainväliset kokemukset osoittava kustannusten nousua sen käyttöönoton jälkeen. Lisää kokeiluja tarvitaan, jotta malliin liittyviä ongelmia kyetään korjaamaan.

Lisäksi asiakkaiden keskuudessa henkilökohtainen budjetti on heille entuudestaan tuntematon käsite ja tuntuu aiheuttavan jo nyt tarpeetonta huolta, kun sen merkitystä ei tiedetä. Monilla käsitys on, että henkilökohtainen budjetti on väline palvelujen rajaamiseen ja kustannusten kurissapitämiseen. Varsinkin paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden huoli on, tulevatko heidän tarpeensa huomioiduksi ja hoidetuiksi tällaisessa järjestelmässä, jota ei ymmärretä. Tästäkään syystä henkilökohtaista budjettia, kuten koko valinnanvapausmahdollisuutta, on syytä vielä täsmentää ja kokeilla ennen niiden käyttöönottoa.

36. 12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko).

Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

37. Vapaaamuotoiset huomiot.

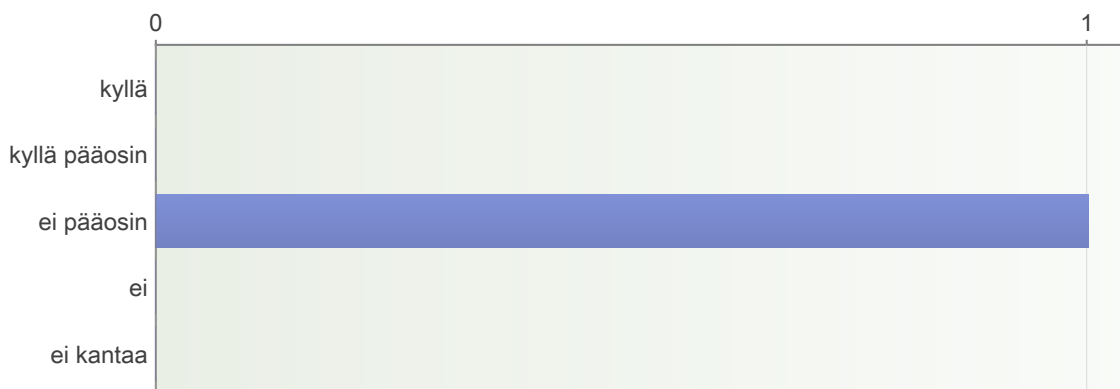
Vastaajien määrä: 1

- Esitykseen tuetusta päätöksenteosta ei sisälly minkäänlaista vaikutusten arviointia. Jatkovalmistelu edellyttää kustannusvaikutusten realistista arviointia. Kun tehtävään nimettävä henkilö ei voisi olla palvelus- ja toimeksiantosuhteessa palvelun järjestäjään eikä tuottajaan, tukea tarjoavan henkilöiden saatavuus voi osoittautua ongelmalliseksi. Perusteluissa esitetty arvio siitä, että tuettu päätöksenteko voitaisiin toteuttaa vapaaehtoisvoimin ja maakuntien välisenä ns. vaihtotyönä, on epärealistinen. Kyseessä on ammatillista osaamista edellyttävä tehtävä, josta muodostuu väistämättä kustannuksia.

Päätöksenteossa tukeminen on tarkoitus ulottaa tilanteisiin, joissa asiakkaalla tai potilaalla on vaikeuksia ymmärtää käytettävissä olevia toiminta- ja päätösvaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia. Esityksessä ei ole millään tavoin arvioitu henkilömäärää, jota tuettu päätöksenteko voisi koskea. Ainakin uuden valinnanvapauslainsäädännön voimaan tullessa tuen tarpeen voi arvioida olevan suurta. Tämä nostaa uudistuksen myötä tulevia kustannuksia, eikä tästäkään syystä ole perusteltua edetä esitetyllä mallilla ilman, että asiaa tarkemmin selvitetään.

38. 13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä. 13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

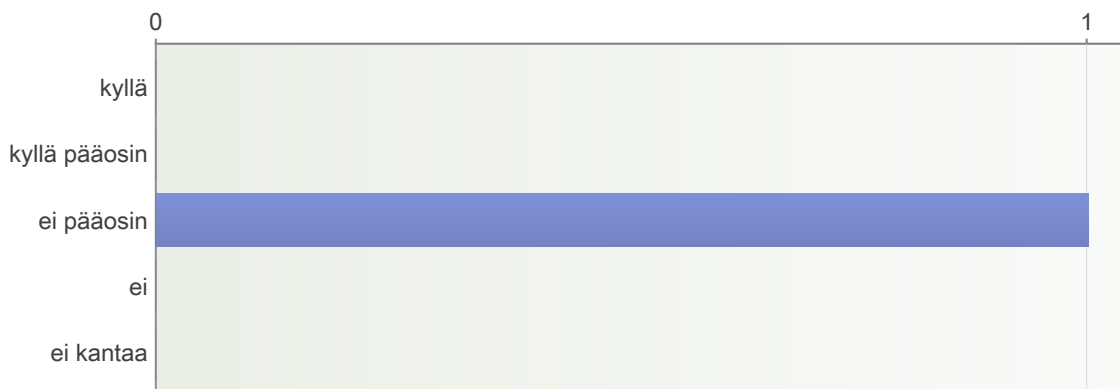
39. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyt aiheuttavat maakunnalle runsaasti hallinnollista työtä ja edellyttävät uudenlaista sopimusoikeudellista osaamista ja sitovat runsaasti asiantuntijaresursseja. Tätä kautta järjestelmästä aiheutuu merkittäviä lisäkustannuksia.

40. 13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

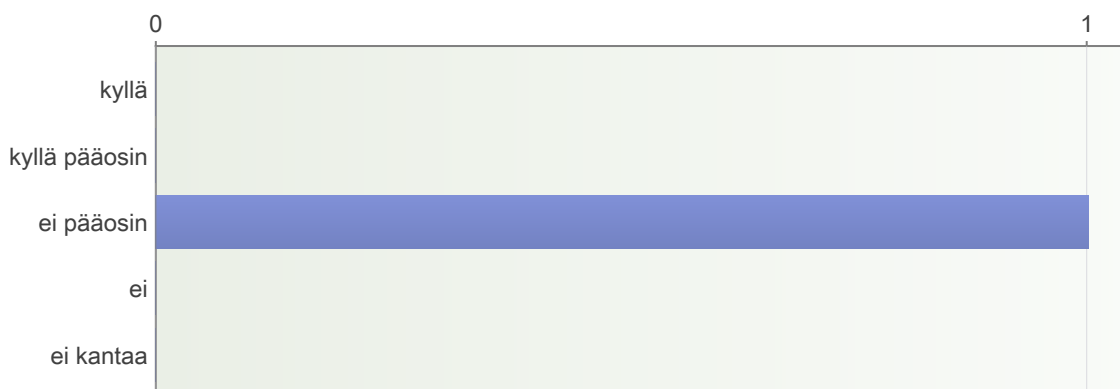
41. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maksuseteli- ja henkilökohtaisen budjetin palvelutuottajat eivät tee sopimusta suoran valinnan tuottajan eivätkä maakunnan kanssa. Tämän vuoksi niiden ohjaaminen on huomattavan vaikeaa. Lainsäädännössä tulisi olla mekanismi, jolla maakunta tai suoran valinnan tuottaja voisi puuttua henkilökohtaisen budjetin tai maksusetelipalvelun tuottajan toimintaan suoraan, jos se havaitsee toiminnassa laadullisia tai muita puutteita.

42. 14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

43. Vapaamuotoiset huomiot.

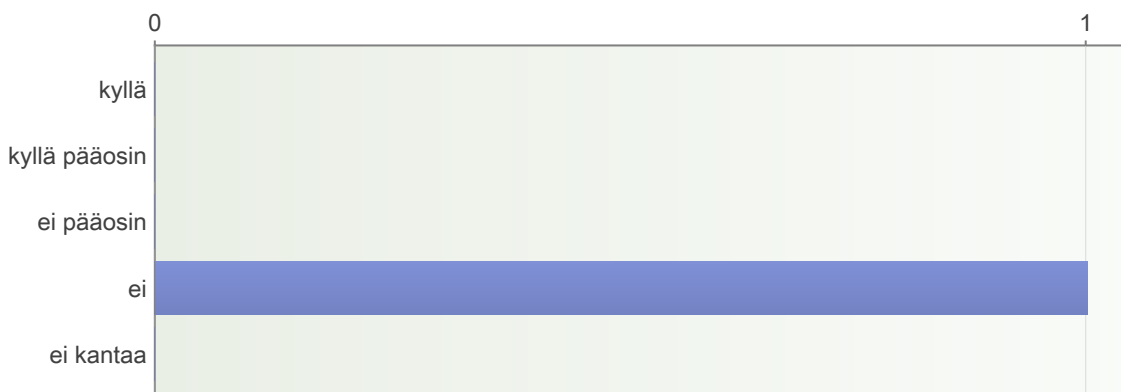
Vastaajien määrä: 1

- Maakunnan mahdollisuus asettaa tuottajille asukkaiden palvelun tarpeesta johtuvia ehtoja ja tarvittaessa muuttaa niitä on kannatettava. Palveluntuottajille annettavat velvoitteet raportoida tietoja, joiden perusteella asiakkaat voivat käyttää valinnanvapauttaan ja tehdä valintoja, ovat tarpeellisia. Palvelun tuottajan velvoitteet voivat kuitenkin luoda kynnyksen palveluntuottajaksi ilmoittautumiselle, varsinkin pienten tuottajien osalta. Tuottajien velvoitteet karsivat jo toimivia yrityksiä ja nostavat pienten yritysten kynnystä markkinoille tulon. Kyse on erityisesti tietojärjestelmiin liittyvistä vaatimuksista sekä raportointi-velvoitteista.

44. 15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

Vastaajien määrä: 1

45. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

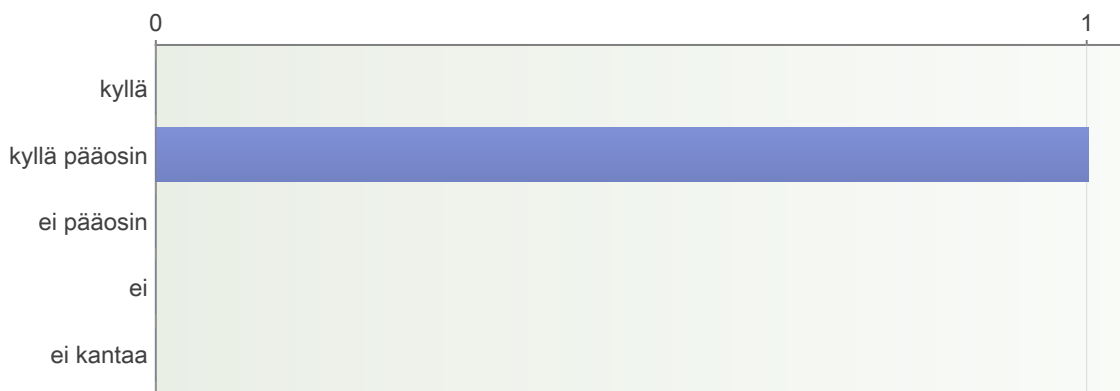
- On selvää, että tarvekertoimien määrittäminen tulee olemaan ongelma.

Kiinteä tarveperusteinen maksu tuottajalle on periaatteessa hyvä määräytymisperuste, mutta jos tarvekertoimet ovat puutteellisia, tämä voi käytännössä kannustaa tuottajaa ohjaamaan suuria kustannuksia tai niiden riskiä aiheuttavia asiakkaita liikelaitoksen tai toisen suoran palvelun tuottajan hoidettavaksi. Määräytymisperuste voi myös kannustaa kohdennettuun asiakashankintaan. Suun terveydenhuollossa kapitaatiokertoimet eivät ole toimivia.

Edellä kuvatuista syistä maksu tuottajalle tulisi valinnanvapausmallissa toteutua niin, että asiakas kannattaa kaikissa tapauksissa hoitaa palvelun ennaltaehkäisevyyden, oikea-aikaisuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta asiakkaan kannalta parhaassa mahdollisessa paikassa. Maksun tulisi kannustaa tuottajia järjestelmän kokonaistehokkuuden lisäämiseen. Esitetyssä mallissa tällainen elementti maksun määräytymisessä kuitenkin puuttuu, joten tällä tavalla maksua ei tule toteuttaa.

46. 15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

47. Vapaamuotoiset huomiot.

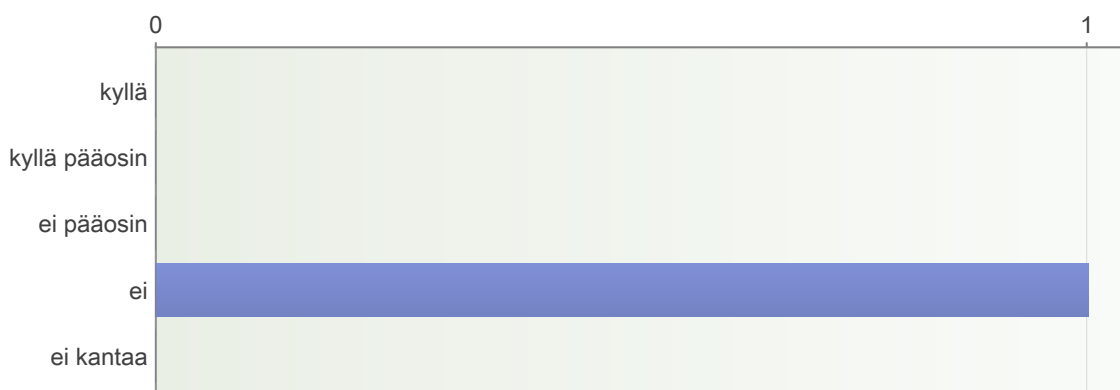
Vastaajien määrä: 1

- Maakunnan 56 § mukainen mahdollisuus sopia muista korvauksista palvelun tuottajan kanssa on kannatettavaa ja sen avulla on mahdollisuus lisätä asukkaiden alueellista yhdenvertaisuutta sekä kaventaa alueellisia hyvinvointi- ja terveyseroja.

Myös pitkien etäisyyden asiakaskohtainen korvaus tulee olla riittävä, jotta pitkien etäisyyksien erityisolosuhteet voidaan Rautavaaran kunnassa huomioida. Maakunnalla on mahdollista määritellä erityisolosuhteisiin perustuvia korvauksia. Maakunnalla tulee olla riittävä liikkumavara 80% kapitaatiomallin korvauksia määritettäessä.

48. 16. Lakiluonnoksen 11 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

49. Vapaamuotoiset huomiot.

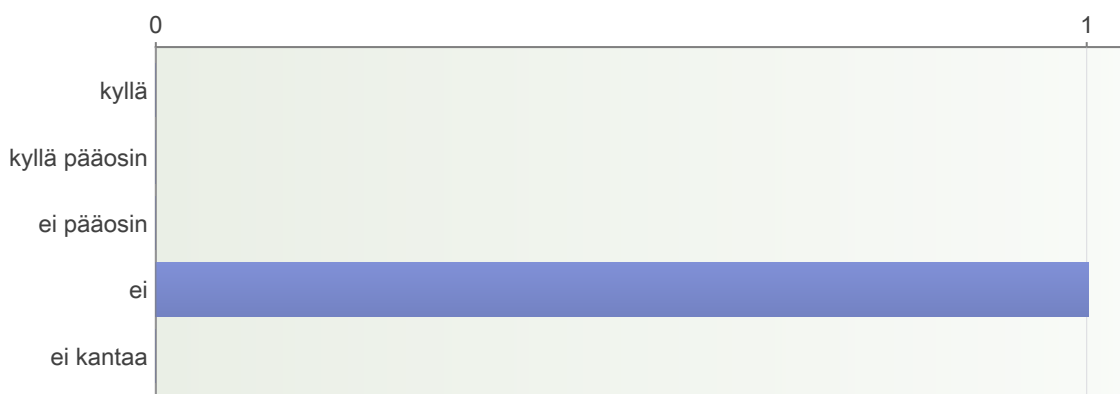
Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapausmalli tulee ottaa käyttöön asteittain, siirtymäsäännökset eivät ole riittävät.

Uudistuksessa olevien ongelmien ja puutteellisuuksien vuoksi lakia ei tule saattaa esitettyssä muodossa ja aikataulussa voimaan. Markkinoiden avautuminen suoran valinnan sote-keskuksille ja suunhoidon yksiköille sekä asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin käyttöönotto yhtä aikaisesti 1.1.2019 muodostaisivat suuren riskin järjestelmän ajautumiselle kaaokseen ja hallitsemattomaan tilaan. Sen sijaan valinnanvapausmallia voidaan kokeilla osassa maata samanaikaisesti niin yksityisen kuin julkisomisteisen tuotannon osalta. Kokeilujen jälkeen koko maata koskevan mallin käyttöönotolle on varattava riittävä siirtymäaika.

50. 17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 1

51. Vapaamuotoiset huomiot.

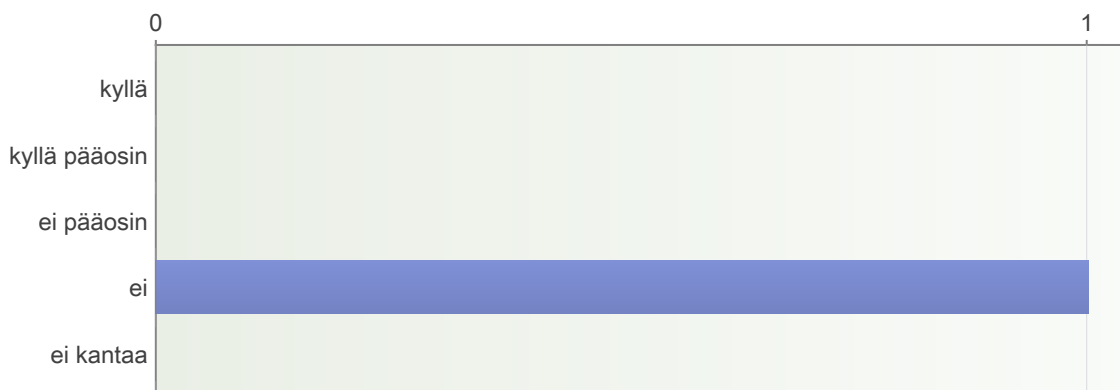
Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapauslainsäädäntö kaventaisi maakunnan mahdollisuuksia käyttää järjestämisvastuuseen liittyvää valtaa ja toteuttaa järjestämisvastuutaan. Lukuun 9 sisältyvät asetuksenantovaltuudet ovat epätarkoituksenmukaisia ja maakuntien itsehallinnon ja järjestämisvastuun vastaisia.

Myöhemmin säädettävillä asetuksilla voitaisiin määrätä yksityiskohtia myöten kaikista suoran valinnan palvelun tuottajille maksettavista korvauksista ja tehdä myös yksittäisiä maakuntia koskevia päätöksiä korvauserusteista.

52. 18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

Vastaajien määrä: 1

53. Vapaamuotoiset huomiot.

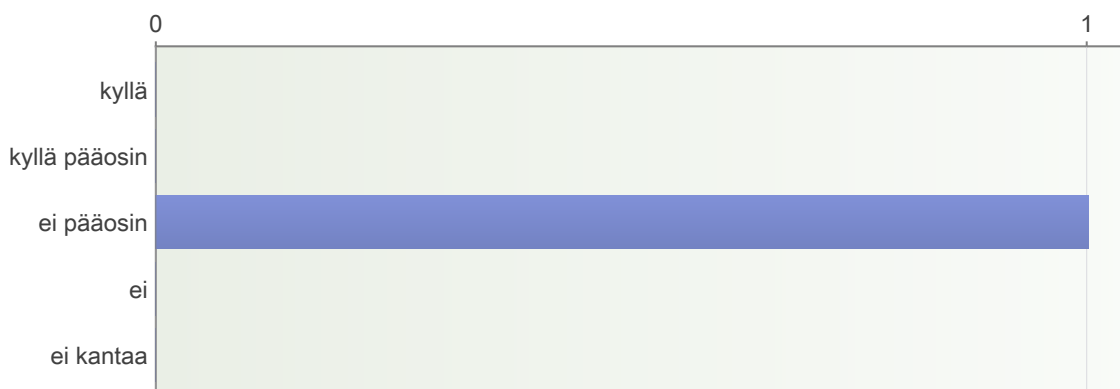
Vastaajien määrä: 1

- Laki avaa aivan ennen näkemättömällä tavalla markkinoita. Nopeutettuna se tuo suuria ongelmia.

Laki avaisi markkinoita: tällä hetkellä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon lopputuotepalvelujen ostot ovat noin 2,8 miljardia vuodessa, lakiesityksen mukaan valinnanvapausmarkkinat olisivat noin 8 miljardia euroa vuodessa. Palveluntuottajille asetettavista ehdoista ja tuottajakorvauksista riippuu, miten markkinat lopulta muotoutuvat. Todennäköistä on, että terveydenhuollon markkinat syntyvät suuriin kaupunkikeskuksiin, mutta ei haja-asutusalueelle. Sosiaalipalveluihin liittyviä markkinoita voi sen si-jaan henkilökohtaisen budjetin myötä syntyä myös harvemmin asutuille alueilla. Riskinä on sotepalvelujen markkinoiden keskittyminen yrityskauppojen myötä. Tuottajille asetettavat vaatimukset karsivat erityisesti suoran valinnan palvelujen tuottajista pois pienet yritykset.

54. 18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

Vastaajien määrä: 1

55. Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Ei vastauksia.

56. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Alkuvaiheessa pieniä toimijoita voi tulla henkilökohtaisen budjetin sekä maksusetelipalveluihin, jos maksusetelipalveluissa on mukana myös sosiaalipalveluja. Todennäköistä on, että mittakaavaetujen ja fuusioiden myötä nämä markkinat keskittyvät tulevaisuudessa suuremmille tuottajaorganisaatioille.

Erityisesti pienille tuottajille markkinoille tulon kynnyksiä ovat tietojärjestelmäpalveluihin liittyminen sekä moninaiset raportointivelvoitteet varsinkin, jos tuottajat eivät voi hyödyntää maakunnan tarjoamia yhteisiä tietojärjestelmiä.

57. 19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Vastaajien määrä: 1

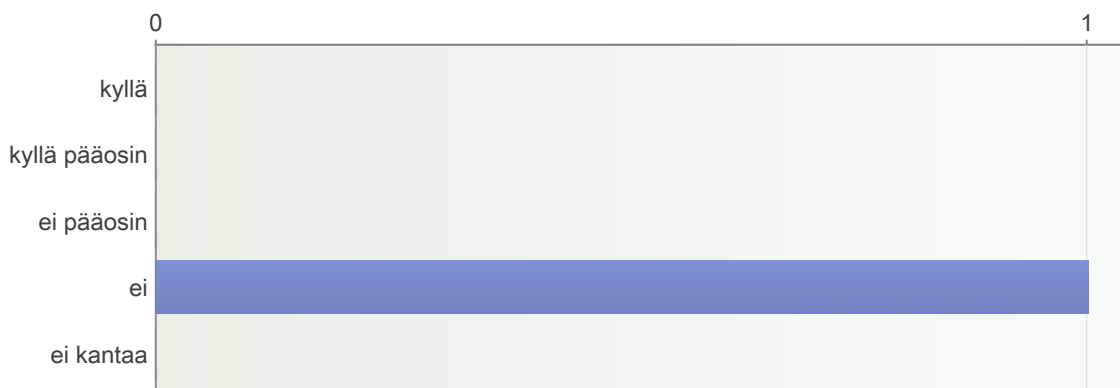
- Parhaimmillaan valinnanvapaus ja sen myötä lisääntyvä kilpailu asiakkaista voisivat parantaa myös palvelun laatua. Tämä edellyttäisi kuitenkin sote-uudistuksen tavoitteiden mukaisesti palvelujen nykyistä suurempaa integraatiota, sujuvien palveluketjujen luomista, tuottajille tulevien maksujen kannustinelementtiä ja monen muun esitetystä luonnoksessa olevan ongelmakohdan korjaamista, joten lakiluonnoksessa esitetyllä tavalla lisääntyvät mahdollisuudet valita palveluntuottaja johtaisivat tosiasiallisesti sekä palvelujen laadun heikkenemiseen että kustannusten nousuun.

Uudistus lisäänee erityisesti terveystieteiden kysyntää ja kysynnän lisääntyminen voi kohdentua myös epätarkoituksenmukaisella tavalla uudistuksen tavoitteisiin nähden. On kuitenkin vaikeaa arvioida, kuinka uudistus lopulta vaikuttaa asiakkaiden valintoihin, sillä esimerkiksi mainonta ja markkinointi ohjaavat kuluttajien valintoja.

Edellä esitetystä syystä on tärkeää kokeilla ehdotettavia uusia valinnanvapauden muotoja ja hyödyntää nyt käynnissä olevien kokeilujen tuloksia ennen laajamittaista toimeenpanoa

58. 20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

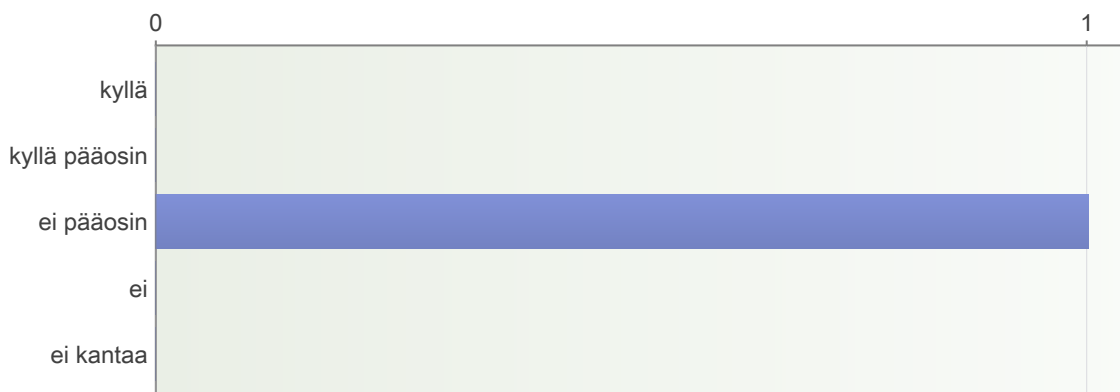
59. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Suun terveydenhuollon muuttuminen suoran valinnan palveluksi keskittää palveluja maantieteellisesti ja näin ollen heikentää alueellista tasa-arvoa. Järjestelmämuutos luo suuren riskin kustannusten kasvuun, kun asiakkaille syntyy oikeus valita yksityinen palveluntuottaja julkisen terveydenhuollon asiakasmaksuilla. Suun terveydenhuollon oletettu saatavuuden paraneminen isoissa kaupungeissa myös lisäänee palvelujen kysyntää. Tästä voi aiheutua lisäkustannuksia edellä mainitun yksityiseltä julkiselle siirtymisen aiheuttamien lisäkustannuksen ohella. Keskeistä on, millä kapitaatiorhinnalla palveluntuottajat ottavat vastuulleen asiakkaan suun terveydenhuollon vuodeksi.

60. 21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

Vastaajien määrä: 1

61. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Vaikutusarvioinnissa on hyvin nostettu esille valinnanvapauslainsäädännön ongelmakohtia ja puutteita, joista heijastuu myös valmistelun heikko taso ja keskeneräisyys. Miten saadaan pienten kuntien näkökulma esille?

Useimmat myönteiseksi arvioidut vaikutukset ovat hyvinkin epämääräisiä ja seurauksia isosta joukosta asiakkaiden valintoihin, palvelujen käyttötottumuksiin ja –kokemuksiin vaikuttavia asioita, joiden arviointi etukäteen on ilman käytännön kokemuksia lähes mahdotonta.

Ennen kaikkea kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että lausunnolla olevaan hallituksen esitysluonnokseen sisältyvissä vaikutusarvioinneissa ollaan varsin kriittisiä sen suhteen, että esitetyllä valinnanvapausmallilla olisi mahdollista saavuttaa sote-uudistukselle asetetut integraatio-, talous- ja yhdenvertaisuustavoitteet. Tästä syystä uudistusta ei kannata toteuttaa esitetyllä tavalla.

62. 22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Vastaajien määrä: 1

- Sote- ja maakuntauudistus ja siihen liittyvä valinnanvapauslainsäädäntö ovat maan historian suurin hallinnon ja toimintatapojen muutos, joka muuttaa kuntien roolia suomalaisessa yhteiskunnassa.

Vastuu helpottaa, kun ongelmat siirtyvät muille.

Uudistuksen merkittävin vaikutus kuntiin ja kuntayhtymiin on yhtiöittämisvelvoite. Maakunnat joutuvat valinnanvapauslainsäädännön vuoksi yhtiöittämään suuren osan toiminnastaan (30-40 %). Maakuntien itsehallinto kaventuu edelleen, kun maakunnat esityksen mukaan velvoitettaisiin järjestämään merkittävä osa palveluista käyttäen tiettyjä valinnanvapauden instrumentteja.

63. 23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Vastaajien määrä: 1

- Työterveyshuollon yhtiöittämistä koskevan siirtymäaikaa jatkettiin vuoden 2019 alkuun.

Pienessä kunnassa sairaanhoidollinen työterveyshuolto on olennainen osa terveysaseman paikallista toimintaa. Miten tulevat mahdolliset työterveyshuollon yhtiöt, maakunnan palvelulaitoksen yhtiöt tai yritykset, jotka tuottavat sote-palveluita nivotaan yhteen erityisesti pienten ja harvaan asuttujen kuntien terveysasemien palveluntuotannon näkökulmasta?

Miten turvataan pienten terveysasemien toiminta, joissa työterveyshuollon kokonaisuus on olennainen osa koko terveydenhuollon palvelua? Pahimmassa tapauksessa tuleva uudistus voi pilkkoa palvelun tuotannon niin, että terveysasemien taloudellisesti tehokas toiminta vaarantuu ja osa terveysasemista joudutaan sulkemaan tämän vuoksi. Lisäksi harvaan asutuilla alueilla yritykset voisivat jäädä ilman paikallisia työterveyshuollon palveluita, mikäli kunnallinen yhtiö ei saisi juurikaan tarjota palvelua markkinoille.

Rautavaaran kunta suhtautuu kriittisesti valinnanvapauden toteuttamiseen ehdotetulla tavalla. Lakimuutos tulisi tuoda erillisenä kokonaisuutena maakuntauudistuksen jälkeen ja mahdollisesti kokeilujen kautta. Erityisesti, jos valinnanvapauslaki uhkaa koko maakuntauudistusta, sen käsittelyä tulee siirtää.

Sehän ei kuulunut alkuperäiseen ideaan ollenkaan ja siksi näyttäisi siksi istuvan huonosti kokonaisuudistukseen.

64. 24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Vastaajien määrä: 1

- Mikäli laki hyväksytään, tulee huomioida seuraavaa: Myös pitkien etäisyyksien kunnille (ns. Harva-kunnat) asiakaskohtainen korvaus tulee olla riittävä, jotta pitkien kuntien etäisyyksien erityisolosuhteet tulee voida ottaa huomioon.

Maakunnalla on mahdollista määritellä erityisolosuhteisiin perustuvia korvauksia. Maakunnalla tulee olla riittävä liikkumavara 80% kapitaatiomallin korvauksia määritettäessä.

Tämän lainsäädännön seurauksena kukaan ei vielä tiedä miten asiat ovat. Riskit totaaliseen epäonnistumiseen ovat suuret, eikä näiden olemassaoloa ole riittävässä määrin tiedostettu tai hyväksytty, vaikka uudistus voi johtaa erittäin suuriin ongelmiin.